Deloitte.

Accountantsverslag 2021

Gemeente Utrecht

25 mei 2022

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Utrecht
Postbus 16200
3500 CE UTRECHT

Datum
25 mei 2022

Ons kenmerk
2205174C3E/CVD

Behandeld door
drs. R.M.J. van Vugt RA
088 288 1108

N.R. Fritz RA
088 288 0915

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2021 van de gemeente Utrecht. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2021 van de gemeente Utrecht.

Bij de jaarrekening 2021 van de gemeente Utrecht hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt

De jaarrekening 2021 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht. Bij deze jaarrekening hebben wij op 25 mei 2022 een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 15 september 2021 en met ons auditplan, dat op 23 september 2021 is besproken in uw adviescommissie Controle & Financiën.

Wij bespreken onze bevindingen met de adviescommissie Controle & Financiën

Wij bespreken onze bevindingen op 2 juni 2022 tijdens de bijeenkomst met uw adviescommissie Controle & Financiën, en beantwoorden daarbij ook uw vragen. De inhoud van dit accountantsverslag is door ons afgestemd met uw portefeuillehouder financiën, met de directie, en met de betrokken medewerkers van de afdeling Financiën.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.M.J. van Vugt RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing. Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting 4

- Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen 5
- Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring 12

Bevindingen jaarrekening 14

- De financiële positie van uw gemeente 15
- Belangrijkste bevindingen uit onze controle 20

Interne beheersing 28

- Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing 29

Overige aangelegenheden 31

- Overige aangelegenheden 32

Bijlagen 33

- Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen 34
- Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle 35
- Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen 36
- Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2021 38
- Bijlage B2 - Bevindingen controle SiSa-bijlage Tozo 2021 41
- Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging 42

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld en de rechtmatigheid.
- De voor fouten en onzekerheden gehanteerde materialiteit bedraagt € 17,7 miljoen, respectievelijk € 53,1 miljoen.

Welke verbeteringen zien wij?

Wij zien dat uw gemeente de volgende verbeteringen heeft gerealiseerd:

- Als actie op het verloop van het jaarrekeningtraject 2020 heeft u het project 'Versterken accountantscontrole' uitgevoerd. Hiertoe is er een plan opgesteld waarin minimaal de belangrijk(st)e aandachtspunten in het verantwoordings- en controletraject worden geraakt. Het ten uitvoer brengen van dit plan vergt veel aandacht en energie van de betrokken medewerkers. Wij onderkennen dan ook gezamenlijk met u dat het slagen van het project 'Versterken accountantscontrole' vooral samenhangt met de capaciteiten en de kennis van de hierbij betrokken medewerkers van de verschillende organisatieonderdelen. Wij concluderen dat het project heeft geleid tot: een verbetering van de kwaliteit en de consistentie van de controle-informatie en de onderbouwende stukken (op een groot aantal onderwerpen), een kortere doorlooptijd van de controle, en een transparante communicatie over de status van de controle aan beide kanten. Een aantal aandachtspunten blijft nog wel bestaan (zie hierna bij 'Belangrijke aandachtspunten').
- In 2021 hebben wij samen met u een aantal belangrijke verbeteringen doorgevoerd:
  - Wij verrichten de controle weer op locatie, in nauw contact met het team FIJ. Hiermee borgen wij een transparante controle en een tijdige communicatie over eventuele knelpunten.
  - Voorafgaand aan de controlewerkzaamheden stemmen wij concreet de aard en de omvang van controlewerkzaamheden met u af (welke populaties, welke selecties en welke werkzaamheden). Ook hebben wij aandacht besteed aan onderwerpen als: materiële vaste activa, grondexploitatie, en SiSa.
- U besteedt op een goede manier aandacht aan de thema's 'fraude' en 'integriteit', en treedt daarover tijdig met ons in contact.
- Het controleproces is als gevolg van de bovengenoemde verbeteringen effectiever verlopen in vergelijking met voorgaand jaar. Ten aanzien van de controle van de grondexploitatie, IT en SiSa is er in het komende jaar nog een belangrijke stap te zetten. Hierover gaan wij met uw organisatie in overleg.

Belangrijke aandachtspunten

Daarnaast onderkennen wij de volgende belangrijke aandachtspunten:

- Het versterken van de kwaliteit van de controle-informatie en van de onderbouwingen die betrekking hebben op verslaggevingsonderdelen in het fysieke domein. Wij constateren dat de gemeente Utrecht een grote ontwikkelambitie heeft, die veel vraagt van het fysieke domein. Los van het uitvoeren van de plannen dient echter ook de administratie van een goed niveau te zijn om deze ambitie (financieel) beheersbaar te kunnen uitvoeren. In 2021 hebben wij vastgesteld dat de kwaliteit van de controle-informatie, oftewel de dossiers die ten grondslag liggen aan de financiële verantwoording met betrekking tot deze ontwikkelingen, een impuls nodig heeft. Wij vragen uw aandacht hiervoor in 2022 en attenderen u gelijktijdig op het spanningsveld dat kan bestaan en ontstaan tussen uw ambitie en de daarvoor beschikbare capaciteit.
- Wij signaleren, net als vorig jaar, een spanningsveld ten aanzien van uw capaciteit. U kunt nog stappen zetten wat betreft het beter met de realisatiekracht in balans brengen van uw ambities. Hierbij kan het noodzakelijk zijn om uw organisatie te versterken. Specifiek zien wij dit terug in de investeringsrealisatie (lager dan begroot), waarbij de materiële vaste activa per 31 december 2021 voor € 1.776 miljoen zijn begroot en er € 1.731 miljoen is gerealiseerd. De achterblijvende investeringen en de (veelal voordelige) verschillen tussen de baten en de lasten leiden tot een lagere netto schuldquote dan begroot. N.B. De afwijkingen zijn niet geheel terug te voeren op de realisatiekracht.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Belangrijke aandachtspunten (vervolg)

- In de aanloop naar de jaareindecontrole hebben wij op basis van het project 'Versterken accountantscontrole' regelmatig contact met elkaar gehad over potentiële knelpunten in de verantwoording en de controle. De belangrijkste onderwerpen hierbij waren: materiële vaste activa (verbetering ten opzichte van 2020), grondexploitatie, SiSa en voorzieningen. Wij concluderen naar aanleiding van onze controle dat er aandachtspunten blijven bestaan met betrekking tot de verantwoording over en de controle van de drie laatstgenoemde onderwerpen.
- Het aantal SiSa-regelingen is fors toegenomen ten opzichte van vorig boekjaar. De verantwoording over en interne controle van de SiSa-bijlage zijn belegd bij een beperkt aantal medewerkers, waardoor het niet is gelukt om voorafgaand aan onze controle uw (interne controle) werkzaamheden af te ronden. Overigens onderkennen wij ook organisatieonderdelen waarbij de organisatie wel slaagt in een soepel verantwoordings- en controleproces, zoals bij MO.
- Belangrijke afwijkingen tussen de begroting en de realisatie (resultaat en kengetallen). In de jaarstukken (samenvatting financiële positie) zijn de belangrijkste invloeden toegelicht:
  - Ontwikkelingen na de 2e Berap met betrekking tot corona, waardoor diverse werkzaamheden en projecten zijn vertraagd of geen doorgang hebben gevonden (investeringsimpuls Ruimtelijke Strategie Utrecht, diverse projecten met betrekking tot bereikbaarheid, onderwijs, openbare ruimte en ICT/HRM-projecten): € 21 miljoen.
  - Landelijke maatregelen (TONK/TOZO) en Utrechtse maatregelen met betrekking tot corona: € 14 miljoen.
  - Incidentele meevallers, zoals erfpachtconversies, beschermd wonen en Wmo: € 15 miljoen.
- Uw budgetrecht ten aanzien van investeringen blijft een punt van aandacht. Kredietoverschrijdingen worden gemeld, maar leiden in de praktijk nog niet altijd tot een kredietaanpassing.
- Wij vragen blijvend uw aandacht voor een adequate wisselwerking tussen de centrale en de decentrale organisatie. Dit vraagt om een centrale kaderstelling richting de organisatieonderdelen, met vanuit díe onderdelen een versterking van de informatievoorziening. Dit is bijvoorbeeld vorm te geven via:
  - Het (blijven) verbeteren van de input voor een uniforme en consistente documentatie. Wij zien dit jaar een verbetering ten aanzien van het verantwoorden en controleren van de materiële vaste activa en de debiteuren. Belangrijk aandachtspunt vormt de uniformering en consistente documentatie bij de SiSa-regelingen.
  - Het verbeteren van de projectbeheersing, om te komen tot een consistente werkwijze en tot dossiervorming per organisatieonderdeel.
  - Het vormgeven van het risicomanagement voor het kwantificeren en afdekken van risico's.

  Als duidelijke trend is waarneembaar dat de jaarrekeningen van gemeenten steeds meer integrale documenten worden, met een duidelijke toename van het aantal (verplichte) onderwerpen. Reeds geïntegreerde onderdelen zijn bijvoorbeeld: de WNT (Wet normering topinkomens), het Schatkistbankieren en de SiSa. In de afgelopen twee jaar is het aantal SiSa-regelingen sterk toegenomen (met een verdubbeling naar ongeveer 40 regelingen voor Utrecht). Voor 2022 zijn de rechtmatigheidsverantwoording van het college en de verantwoording inzake de Wet open Overheid nieuw. Wat betreft de langere termijn is het mogelijk dat ook duurzaamheidsaspecten deel gaan uitmaken van de verantwoording. Al met al gaat het om onderwerpen die passende aandacht vragen van uw organisatie, en die onzes inziens druk zetten op het opstelproces van de jaarrekening. Daarbij constateren wij dat er op dit moment al sprake is van krapte. Wij geven u derhalve in overweging om samen met de organisatie de mogelijkheden te verkennen met betrekking tot het jaarrekeningproces. Zo hebt u als raad voldoende tijd om de jaarrekening te beoordelen en deze los van de tussentijdse informatie te behandelen, en heeft ook de organisatie voldoende tijd om een in kwalitatief opzicht betrouwbare jaarrekening aan ons op te leveren.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie	• De reservepositie ultimo 2021 is verbeterd ten opzichte van 2020. • De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2021 bedraagt € 54,8 miljoen (2020: € 60,5 miljoen). Deze weerstandscapaciteit is lager dan de door de gemeente Utrecht onderkende en aanwezige risico's van € 75,6 miljoen (2020: € 78,5 miljoen). • Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en de realisatie, en kent een relatief hoog voordelig rekeningresultaat 2021 ad € 55 miljoen (2020: voordelig € 200 miljoen, met de kanttekening van de impact van de mutatie in Leidsche Rijn, met een resultaateffect van € 144 miljoen in boekjaar 2020). Wij verwijzen naar de 'belangrijke aandachtspunten' in deze bestuurlijke samenvatting voor een nadere toelichting bij de verschillen tussen de begroting en de realisatie.
Interne beheersing	• Op basis van de interim-controle 2021 hebben wij tekortkomingen geïdentificeerd in de interne-beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met u (gemeenteraad) gedeeld, en zijn besproken in de adviescommissie Controle & Financiën van 9 november 2021. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekening-controle. • Wij hebben in 2021 een IT-audit uitgevoerd, waarover wij op 15 april 2022 een conceptrapportage aan uw ambtelijke organisatie hebben verstrekt. Zodra de rapportage definitief is uitgebracht, bespreken wij deze tijdens een fysieke bijeenkomst met de adviescommissie Controle & Financiën. Onze conclusie is dat er tekortkomingen zijn die van invloed zijn op de interne beheersing en op de controle van de jaarrekening. Onze belangrijkste conclusies hebben betrekking op de logische toegangsbeveiliging, namelijk op het toewijzen van hogerechtenaccounts, het blokkeren van de accounts van uitdiensttreders en de periodieke review op de gebruikersrechten. Vanwege deze conclusie konden wij tijdens onze controle 2021 niet zonder meer steunen op de IT-omgeving en op (de informatie uit) de applicaties. Wij hebben daarom (extra) gegevensgerichte controlewerkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles. Hierbij zijn geen afwijkingen geconstateerd. • Wij trekken samen met uw gemeente op in het proces van het digitaliseren van de interim- en de jaarrekeningcontrole. Op dit moment ontwikkelen wij een dashboard voor het verder digitaliseren en automatiseren van de rechtmatigheidscontrole van de Europese Aanbestedingen, door middel van een koppeling tussen de financiële administratie, het contractenregister en de openbare database van TenderNed. In het najaar van 2022 wisselen wij met uw organisatie verder van gedachten over de vereisten in de automatiseringsomgeving en over de inrichting van uw financiële administratie, met als doel de diverse mogelijkheden van data-analyse maximaal te benutten.
Kwaliteit verslaggeving	Er zijn in 2021 geen belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de verslaggevingsvoorschriften. Tijdens de controle hebben wij het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingsvraagstukken geëvalueerd. Hierbij valt te denken aan het proces om tot schattingen te komen, zoals bij de grondexploitatie en de voorzieningen. Bij díe processen waarbij wij dat nodig achtten, hebben wij specialisten betrokken, zoals bij de controle van de grondexploitatie.
Effecten coronacrisis (exclusief sociaal domein) en oorlog Oekraïne	• De coronacrisis was, net als vorig jaar, van invloed op de jaarrekening, de interne controle en de accountantscontrole. Wij hebben vorig jaar inzicht verkregen in de impact hiervan op uw organisatie, processen en financiële stromen. Van belang zijn dit jaar de extra controle-werkzaamheden op de verantwoording van de Tozo-regeling en de nieuwe SiSa-regelingen. • De paragraaf 'Corona' in de jaarstukken geeft op een transparante wijze de financiële impact weer van het coronavirus, inclusief de weerslag hiervan op de cijfers in de jaarrekening. In de jaarstukken is daarnaast onder de 'Gebeurtenissen na balansdatum' in de jaarrekening een toelichting opgenomen in verband met de oorlog in Oekraïne en de impact daarvan op uw gemeente.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Grondexploitatie	Wat betreft de grondexploitatie hebben wij het proces, de dossiervorming en de onderbouwingen beoordeeld waarop het management de geactualiseerde schattingen heeft gebaseerd. Deze beoordeling heeft bestaan uit: • Het analyseren van de geactualiseerde grondexploitatiebegrotingen ultimo 2021 versus ultimo 2020, alsmede de realisatie over 2021 versus de prognoses die hiervoor waren opgenomen in de schattingen 2020 ('backtesting'). • Het uitvoeren van detailwerkzaamheden op belangrijke schattingsonderdelen in de voor de accountantscontrole relevante grondexploitatie-begrotingen, waarbij aandacht besteed is aan de aannemelijkheid van de gedane veronderstellingen en aan de juiste toepassing van het Besluit Begroting en Verantwoording hierin. Wij hebben specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen betreffende de grondexploitaties Leidsche Rijn, Merwede OPG en Busstalling en Beurskwartier. Wij concluderen dat de uitgangspunten die in de grondexploitaties, en dus in de jaarrekening 2021, zijn verwerkt, door ons zijn getoetst en als aannemelijk zijn aangemerkt, met uitzondering van de opbrengstenraming van het deelproject Leidsche Rijn Centrum, binnen de grondexploitatie Leidsche Rijn en de kostenraming van Merwedekanaalzone 4: Defensieterrein. Binnen de ramingen van deze grondexploitaties hebben wij twee fouten geconstateerd, met een effect van € 1,78 miljoen op het vermogen en het resultaat 2021 van de gemeente Utrecht. Daarnaast signaleren wij aandachtspunten op het gebied van: het naleven van het Besluit Begroting en Verantwoording bij de waardering van de grondexploitaties, de aannemelijkheid van de opbrengstenramingen, en de kwaliteit en actualiteit van de (financiële) projectdossiers. Wij hebben onze detailbevindingen verder uitgewerkt in het onderdeel 'Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)'.
Sociaal domein | gevolgen corona	• Voor het boekjaar 2021 is de controle soepel verlopen. De vanuit de zorgaanbieders verantwoorde bestedingen waren op een eenvoudige wijze aan te sluiten op de financiële administratie. • De financiële impact van het coronavirus op het sociaal domein is beperkt. De gemeente heeft tijdig voldoende beheersmaatregelen getroffen, waarmee het de financiële effecten van corona op het sociaal domein over 2021 tot een minimum heeft beperkt. • Eén van de maatregelen die het kabinet heeft gebruikt om ondernemers te steunen tijdens de coronacrisis is de Tijdelijke overbruggings-regeling zelfstandig ondernemers (Tozo). Als onderdeel van de controle van de SiSa-bijlage hebben wij deze regeling gecontroleerd. Wij hebben hierbij vastgesteld dat de Tozo-uitkeringen (circa € 32 miljoen) op de juiste wijze en rechtmatig zijn verstrekt. Tevens hebben wij vastgesteld dat uw gemeente een M&O-beleid heeft vastgesteld en geïmplementeerd dat zichtbaar wordt nageleefd, waarmee ook is voldaan aan deze kwalitatieve vereiste.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Realiteitsgehalte begroting	• Uit het overzicht van baten en lasten over 2021 blijken (forse) afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, de baten als de saldi. Deze afwijkingen, in combinatie met de absolute omvang en de oorzaken van het voordelige resultaat van circa € 55 miljoen ten opzichte van de Tweede Bestuursrapportage 2021, geven ons de indruk dat de ramingen in de begroting en in de tussentijdse informatievoorziening wat betreft (investerings)projecten en activiteiten wat te ambitieus zijn, en mogelijk niet in lijn met de beschikbare (personele) capaciteit die nodig is om alle geplande (investerings)projecten en activiteiten daadwerkelijk in het boekjaar te kunnen realiseren. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet alle afwijkingen in de uitgaven zijn terug te voeren op de realisatiekracht van de organisatie. Voor de investeringen hebben de afwijkingen in de begrote uitgaven van projecten niet altijd te maken met een vertraging in de projecten. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld ook resultaten op afgesloten projecten. Tevens blijken er oorzaken zoals nagekomen en vooruitbetaalde inkomsten van het Rijk. Dit blijkt uit de analyse van uw financiële positie in de samenvatting van de jaarstukken (pagina 19), waarin is vermeld dat er een raadsvoorstel wordt gedaan om € 47,5 miljoen (2020: € 40,8 miljoen) aan niet-uitgenutte budgetten over te hevelen naar 2022 en naar de bij de diverse programma's achterblijvende uitgaven en kapitaallasten voor projecten en investeringen. • Wij blijven uw aandacht vragen voor een nadere analyse van de (structurele) oorzaken van het rekeningsaldo 2021, en vragen u te bezien hoe het realiteitsgehalte en de voorspellende waarde van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening (verder) kunnen worden verbeterd.
Naleving van de Europese aanbestedingsregels	Wij constateren een toename in de omvang van de onrechtmatigheden als gevolg van het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels. Uit de controle 2021 is een rechtmatigheidsfout gebleken van in totaal circa € 3,5 miljoen (2020: circa € 250.000). Naast het implementeren van het 'Transitieplan inkoop' zijn er door u integraal controlewerkzaamheden uitgevoerd op de vanuit het boekjaar 2020 doorwerkende contracten en op aflopende contracten uit de controle van voorgaand jaar. Verder zijn er door u een spendanalyse en detailcontroles verricht. Op basis van deze combinatie van interne-beheersmaatregelen en controles zien wij dat er een fout is geconstateerd ten aanzien van zes crediteuren. Daarom onderkennen wij als aandachtspunt de primaire registratie van contracten en looptijden, waaronder verlengingsopties, zodat tijdig kan worden gesignaleerd dat opdrachten opnieuw moeten worden aanbesteed. Wij hebben zelfstandig gegevensgerichte controlewerkzaamheden verricht op de Europese aanbestedingsregels, en komen tot dezelfde conclusie als u.
Begrotingsrechtmatigheid	Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van de overschrijding(en) naar de analyse van de begrotingsrechtmatigheid, zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Begrotingsrechtmatigheid' van de jaarrekening. Hiermee legt het college verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2021. De geconstateerde lastenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig zijn aangemerkt, wegen mede op basis van de analyse van het college niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel. Daarnaast zijn er zes (investerings)kredieten overschreden, waarvan uw college concludeert dat de totale overschrijding van € 650.000 meeweegt in ons rechtmatigheidsoordeel. Wij delen deze conclusie, hoewel deze overschrijding niet heeft geleid tot een andere strekking van ons rechtmatigheidsoordeel.

Bestuurlijke samenvatting

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Speerpunten adviescommissie Controle & Financiën	Wij hebben tijdens onze controle blijvende aandacht gehad voor de aandachtspunten die uw adviescommissie Controle & Financiën ons heeft meegegeven: • Kwaliteit en voorspellende waarde van de begroting: opgenomen in dit accountantsverslag (hoofdstuk: 'De financiële positie van uw gemeente'). • Trendanalyse van uw financiële positie: opgenomen in dit accountantsverslag (hoofdstuk: 'De financiële positie van uw gemeente').
Frauderisicoanalyse	Via onderzoeken en audits besteedt uw gemeente aandacht aan de onderwerpen 'fraude' en 'integriteit'. U actualiseert iedere vier jaar uw interne frauderisicoanalyse. Volgens uw Jaarplan Concernaudit april 2021 - maart 2022 worden er, naar aanleiding van de frauderisicoanalyse, verdiepende frauderisicosessies uitgevoerd. Wij maken, net als vorig boekjaar, tijdens onze frauderisicoanalyse en gesprekken gebruik van onze interne forensisch specialisten. Dit draagt bij aan een robuuste frauderisicoanalyse en ondersteunt ons in de advisering over uw interne frauderisicoanalyse en over de werkzaamheden op het gebied van fraudepreventie. Dit boekjaar willen wij onze adviserende rol graag verder uitbreiden, door onze specialisten te betrekken bij de frauderisicogesprekken. Wij hebben in ons accountantsverslag over vorig boekjaar enkele observaties gedaan met betrekking tot uw interne frauderisicoanalyse, die in onze managementletter zijn opgenomen.
IT	In het kader van de jaarrekeningcontrole over het boekjaar 2021 heeft Deloitte IT-auditwerkzaamheden uitgevoerd bij de gemeente Utrecht. Over onze observaties ten aanzien van de opzet en het bestaan van de General IT Controls (GITC) van de applicaties SAP ECC & SAP SRM, inclusief de onderliggende IT-infrastructuur, hebben wij separaat gerapporteerd. Wij hebben daarbij uitsluitend díe maatregelen getest die relevant zijn in het kader van de jaarrekeningcontrole, en rapporteren hierbij uitsluitend over de daarbij geconstateerde observaties. Deze rapportage valt onder de geheimhouding.
Overig	Wij vragen uw aandacht voor: • De onderbouwing van de egalisatievoorzieningen onderhoud. • De actualisatie van het Plan Gemeentelijke Watertaken 2016 – 2019, ter onderbouwing van de voorziening voor vervangingsinvesteringen (riolering).

C 10
C 9
C10

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2021. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het normenkader 2021, dat op 16 maart 2022 ter kennisgeving is aangeboden aan de gemeenteraad.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2021 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Bij de jaarrekening 2021 van de gemeente Utrecht hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2021 van de gemeente Utrecht uitgevoerd en hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Wij hebben niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze minimumdrempel, die van invloed zijn op het vermogen en/of het resultaat van de gemeente. Wij hebben deze niet-gecorrigeerde controleverschillen opgenomen in Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen.

Wij hebben controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2021, zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2021.

Op basis van onze controlewerkzaamheden en de toelichting in de jaarrekening (hoofdstuk: 'Begrotingsrechtmatigheid') constateren wij dat een bedrag van € 650.000 aan kredietoverschrijdingen meeweegt in ons oordeel.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de in de SiSa-bijlage 2021 verantwoorde informatie geconstateerd.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel, die van invloed zijn op de WNT.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening 2021, onder 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling'.

Wij hebben het door het college en het ambtelijk management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij hebben specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn, en dat ze consistent zijn gebruikt.

Bestuurlijke samenvatting

Onze belangrijkste conclusies als basis voor de controleverklaring

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Utrecht

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging.

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de waarderings-grondslagen in de jaarrekening 2021.

De grondslagen zijn toegepast met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. De grondslagen zijn aanvaardbaar.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.

De jaarstukken 2021 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2021 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2021 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten met toelichting en de SiSa-bijlage).

De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over onder andere weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering en verbonden partijen) het jaarverslag.

Op basis van de Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college van burgemeester en wethouders in het jaarverslag, en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken, verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Bevindingen jaarrekening

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is verbeterd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerde totaalsaldo van de baten en lasten over het boekjaar 2021 bedraagt € 30 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 25 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2021 € 55 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2021 41% van het balanstotaal (ultimo 2020: 41% van het balanstotaal), en ligt hiermee in lijn met 2020.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten, plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in de reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in de reserves vinden plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente, hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2021	2020	2019	2018	2017
Correctie beginbalans			5	-	-
Eigen vermogen per 1 januari	**822**	**662**	**633**	**645**	**657**
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 25	-/- 40	-/- 53	-/- 43	-/- 55
Gerealiseerd resultaat	55	200	82	26	43
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	**30**	**160**	**29**	**-/- 17**	**-/- 12**
Eigen vermogen per 31 december	**852**	**822**	**662**	**628**	**645**

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)	
Totale baten	1.590
Totale lasten	-/- 1.560
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	**30**
Af: stortingen in reserves	-/- 210
Bij: onttrekkingen aan reserves	235
Saldo mutaties reserves	25
Gerealiseerd resultaat	**55**

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2021 laat een voordelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 30 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 56 miljoen (begroting na wijziging).

De jaarrekening 2021 sluit – na het verwerken van de mutaties in de reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 55 miljoen.

In de programmaverantwoording geeft het college per programma op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

De gemeente heeft de belangrijkste verschillen toegelicht en de financiële impact ervan in kaart gebracht. In de paragraaf Begrotingsrechtmatigheid gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotings-rechtmatigheid.

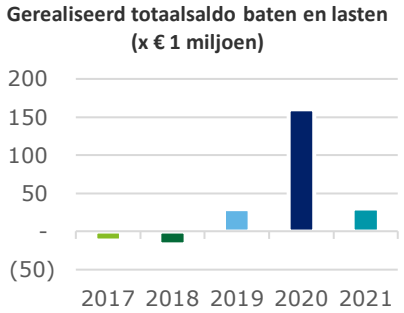

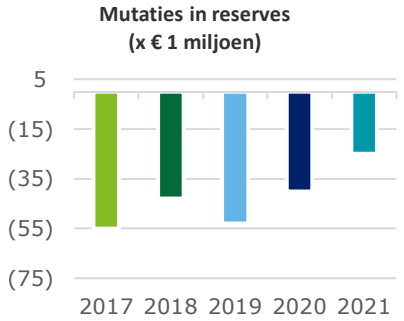

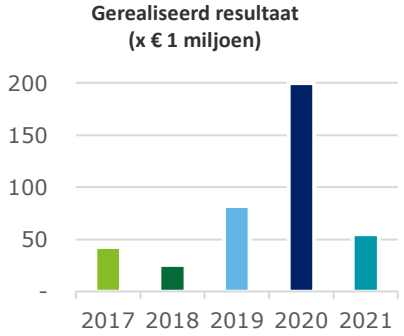

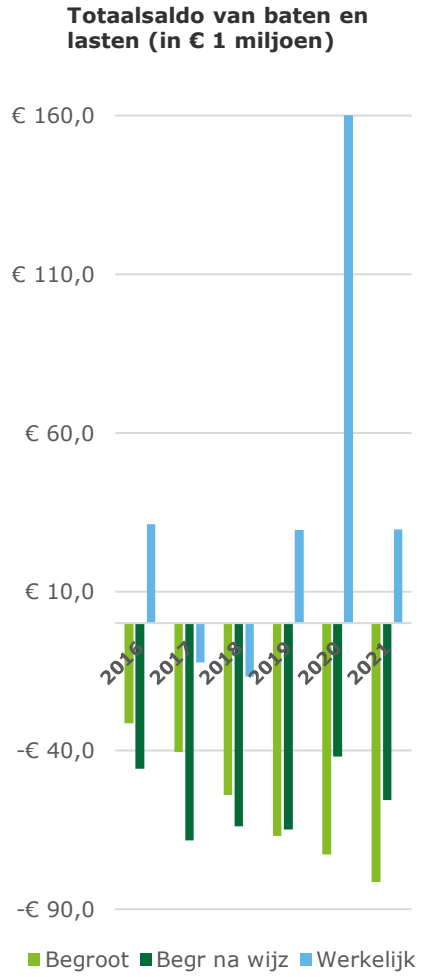

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Kengetallen voor de gemeente Utrecht (begroot en werkelijk over de periode 2017-2021)

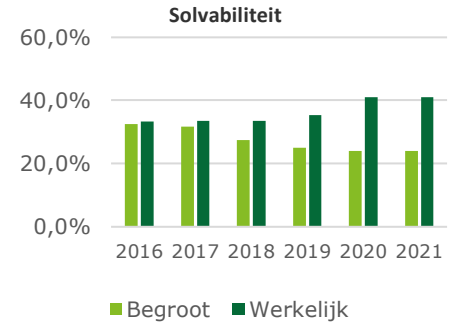

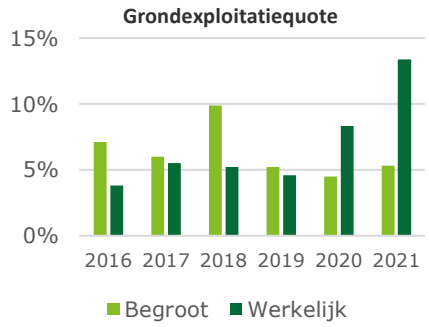

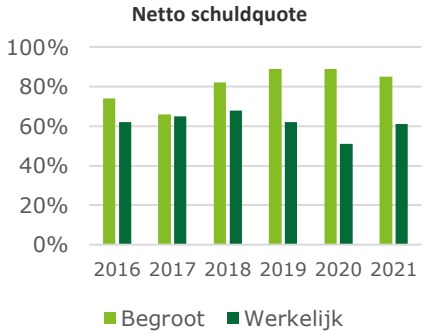

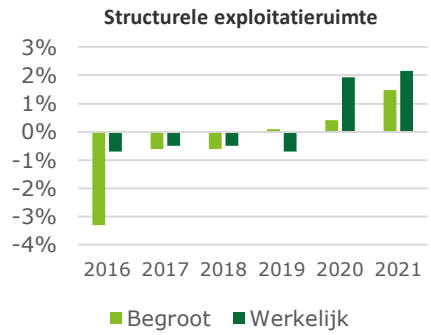

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Als er sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatiequote

De grondexploitatiequote geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten van de gemeente. In de regel geldt: hoe hoger de grondexploitatiequote, hoe groter het risico dat de gemeente loopt.

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen, en geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Structurele exploitatieruimte

Voor het beoordelen van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en lasten, die worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te kunnen dekken.

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

De jaarrekening 2021 sluit met een positief gerealiseerd resultaat van circa € 55 miljoen.

De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad de financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen het college zijn beleid en doelen kan realiseren.

De gemeenteraad heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. De realiteit hiervan is echter niet altijd in balans met de beschikbare capaciteit en de mogelijkheden. Hiermee is de begroting meer gebaseerd op uw politiek-bestuurlijke ambities dan op wat uw gemeente daadwerkelijk met de beschikbare middelen en capaciteit kan realiseren.

In de samenvatting van uw financiële positie op pagina 19 van de jaarstukken is dit onderkend. Behalve door incidentele voordelen en nagekomen inkomsten van het Rijk wordt het positieve saldo met name veroorzaakt door een vertraging van projecten en specifieke corona-regelingen. In een afzonderlijk raadsvoorstel wordt een groot deel van het voordelige resultaat gereserveerd voor het (oorspronkelijke) doel.

Uw organisatie is zich bewust van de problematiek dat de realiteit niet in balans is met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden. Wij vragen u om blijvende aandacht te besteden aan het uitvoeren van nader onderzoek, en om eventueel maatregelen te nemen waarmee de voorspellende waarde van de begroting van zowel de investeringen als de baten en lasten en de uitvoeringskracht ervan dichter bij elkaar kunnen worden gebracht.

Saldo baten en lasten | Begroting vs. realisatie (x € 1 miljoen)

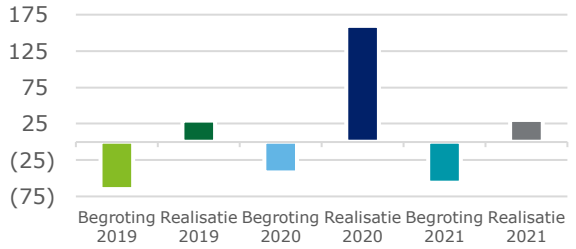

Baten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

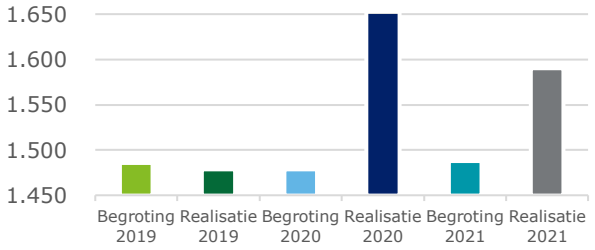

Lasten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

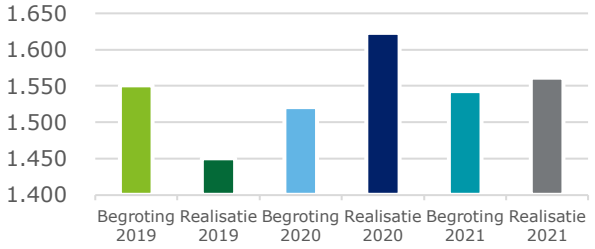

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het weerstandsvermogen is afgenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente geschatte risico's. Beide zijn gemuteerd in 2021; de ratio weerstandsvermogen is met 0,07 (beperkt) afgenomen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 54,8 miljoen (2020: € 60,5 miljoen). De beschikbare weerstandscapaciteit is afgenomen ten opzichte van voorgaand jaar.

Benodigde weerstandscapaciteit

De inventarisatie van de risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij geeft het college een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is er een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's. Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 75,6 miljoen (2020: € 78,5 miljoen). Ten opzichte van 2020 is hiermee sprake van een afname van de gekwantificeerde risico's met € 2,9 miljoen.

Uw weerstandscapaciteit van € 54,8 miljoen is niet toereikend in relatie tot de berekende risico's van € 75,6 miljoen. Dit heeft het college inhoudelijk nader toegelicht in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag.

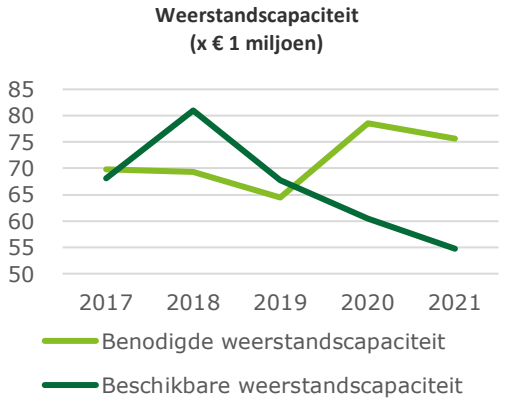

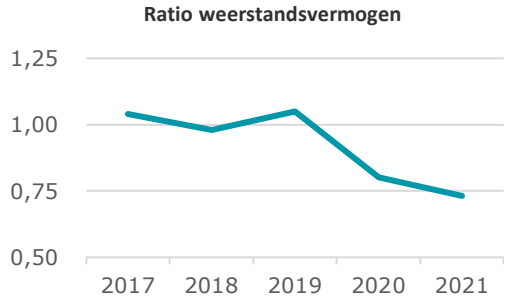

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De voorraad onderhanden werk

De balanspost waaraan de belangrijkste schattingen in de jaarrekening ten grondslag liggen, betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost is vanwege het saldo ultimo 2021 ad € 108,4 miljoen relevant voor de accountantscontrole, maar ook vanwege de schattingen die een rol spelen bij het ramen van de in 2022 e.v. nog te realiseren baten ad € 917,1 miljoen en de lasten ad € 876,6 miljoen. De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij het afsluiten van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is, en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van de grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of zij de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar beste schatting, kan terugverdienen.

De gemeente Utrecht schat ultimo 2021 in dat de totale omvang van de niet terug te verdienen kosten op de gehele grondexploitatie circa € 117,2 miljoen bedraagt (2020: € 112.6 miljoen). Hiervoor is een voorziening getroffen. Deze voorziening is voor een bedrag van € 104 miljoen in mindering gebracht op de bouwgronden in exploitatie. Het resterende deel van deze verliesvoorzienig is aan de passivazijde van de balans gepresenteerd. Dit is in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording.

Het controleproces van de waardering van de voorraad onderhanden werk

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's:

- Planning: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- Programmering: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- Prijs: de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de positieve marktontwikkelingen?
- Plankosten: door de toenemende vraag naar woningen, en dus naar bouwcapaciteit, is er sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?
- Parameters: zijn de parameters voor kosten en opbrengstenstijgingen opportuun, beredeneerd vanuit de huidige situatie en vanuit de best mogelijke inschatting van de toekomstige ontwikkeling van de grondprijzen en de plankosten?

De 5 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'.

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie (x € 1 miljoen)

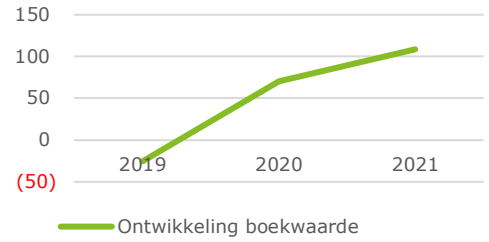

Overzicht nog te realiseren baten en lasten per project (x € 1 miljoen)

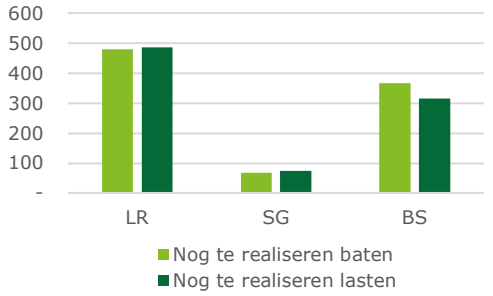

Uit deze figuren blijkt dat de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie in 2021 fors is toegenomen (€ 38,6 miljoen).

De belangrijkste oorzaak hiervan is het openen van drie nieuwe binnenstedelijke grondexploitaties in 2021, te weten: Merwede: OPG en Busstalling, Zuilense Vecht en Beurskwartier, die gezamenlijk een boekwaardestijging ad € 30,8 miljoen genereren.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties – vooral de uitgangspunten voor planning (fasering), programmering en prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen en de gehanteerde rekenrente (rente-omslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op een passende wijze weerspiegelen. Met andere woorden: is er sprake van consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door het college voor de jaarrekening 2021 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening noodzakelijk is.

Tussentijdse winstneming

In juli 2019 heeft de commissie BBV de notitie ‘Grondbeleid in begroting en jaarstukken’ gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat gemeenten voor een tussentijdse winstneming de ‘Percentage Of Completion methode’ (POC-methode) moeten toepassen. Hierbij geldt dat gemeenten, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijds winst moeten nemen.

Voor het toepassen van de POC-methode is het van belang dat uw gemeente het resultaat betrouwbaar kan schatten. Ook moet er sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten.

Op grond van de POC-methode heeft uw gemeente in het boekjaar 2021 voor€ 26,52 miljoen tussentijdse winst genomen op de grondexploitatie (2020: € 16,78 miljoen).

Belangrijkste bevindingen inzake waardering grondexploitaties

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat, en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier bijvoorbeeld al contracten of overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol.

Zo zorgt binnenstedelijke herstructurering normaliter voor een grotere complexiteit, doordat de gemeente de bestaande ruimte herontwikkelt en dit type projecten hierdoor (financieel gezien) gevoeliger is voor risico’s dan volledig nieuw uit te leggen locaties. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat het schatten van de kosten en de opbrengsten van de projecten subjectiever is naarmate de doorlooptijd toeneemt.

Op grond van onze risicoanalyse hebben wij geconcludeerd dat de grondexploitaties Leidsche Rijn, Stationsgebied, Merwedekanaalzone 4: Defensieterrein, Merwede OPG en Busstalling en Beurskwartier de belangrijkste projecten binnen uw gemeente zijn, waarbij wij de grondexploitatie Leidsche Rijn voor onze controle op deelcomplexniveau hebben geanalyseerd en – waar wij dat noodzakelijk achtten op grond van onze professionele oordeelsvorming – hebben geselecteerd voor een nadere controle.

Van deze (deel)projecten hebben wij de aannemelijkheid van de nog te realiseren kosten en opbrengsten getoetst, en is tevens de getroffen verliesvoorziening of de verantwoorde (tussentijdse) winstneming gecontroleerd. Gezien de verhoogde complexiteit van bepaalde onderdelen binnen de grondexploitaties Leidsche Rijn, Merwede OPG en Busstalling en Beurskwartier, hebben wij eveneens specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving.

Naast de hierboven benoemde projecten die wij geselecteerd hebben voor een diepgaande inhoudelijke controle, hebben wij op grond van onze risicoanalyse ook aandacht besteed aan de volledigheid van de tussentijdse winstneming op Ouderijn West en aan de compliance van het verwerken van de scopewijzigingen binnen Centrum Overvecht en Befu.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2021 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de in de grondexploitaties gehanteerde uitgangspunten.
- Op specifieke onderdelen externe deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de geraamde grondprijzen en grondopbrengsten.
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

Wij merken volledigheidshalve op dat wij voor de waardering van de grondexploitatie per 31 december 2021 de per die datum vastgestelde projectkaders en genomen besluiten hebben betrokken bij de controle van de waardering. Er is geen rekening gehouden met de effecten van eventuele toekomstige, nog vast te stellen, ambities van uw gemeente.

Wij concluderen dat de uitgangspunten die in de grondexploitaties, en dus in de jaarrekening 2021, zijn verwerkt, door ons zijn getoetst en als aannemelijk zijn aangemerkt, met uitzondering van de opbrengsten-raming van het deelproject Leidsche Rijn Centrum, binnen de grondexploitatie Leidsche Rijn en de kostenraming van Merwedekanaalzone 4: Defensie-terrein. Het effect hiervan op het vermogen en het resultaat 2021 van de gemeente Utrecht bedraag € 1,78 miljoen.

Belangrijke bevindingen en doorgevoerde correcties

Wij constateren dat de gemeente Utrecht een grote ontwikkelambitie heeft, die veel vraagt van het fysieke domein. Los van het uitvoeren van de grondexploitatie-plannen dienen echter ook de administratie en de dossiervorming van de plannen van een goed niveau te zijn om deze ambitie (financieel) beheersbaar te kunnen uitvoeren.

In 2021 hebben wij vastgesteld dat de kwaliteit van de controle-informatie, oftewel de dossiers die ten grondslag liggen aan de grondexploitatieberekeningen en hiermee de financiële verantwoording inzake deze ontwikkelingen, kwalitatief gezien een impuls nodig hebben. Deze omvat het begrijpelijk en op een integrale wijze documenteren van de uitgangspunten, het versterken van de compliancetoetsen op de naleving van het Besluit Begroting en Verantwoording, en het aanscherpen van de aannemelijkheidstoets van de grondprijzen. Wij vragen uw aandacht hiervoor in 2022 en attenderen u gelijktijdig op het spanningsveld dat kan bestaan en ontstaan tussen uw ambitie en de beschikbare capaciteit.

De bovenstaande constatering vloeit voort uit diverse detailbevindingen die wij naar aanleiding van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden op de waardering van de grondexploitaties hebben geconstateerd en die in een aantal gevallen hebben geleid tot correcties in de jaarrekening 2021 en/of in de grondexploitatiebegrotingen. Deze bevindingen zijn:

Compliance Besluit Begroting en Verantwoording

- Wij hebben geconstateerd dat bij het openen van de grondexploitatie Merwede OPG en Busstalling historische plankosten zijn toegerekend aan de grondexploitatie. Het toerekenen van historische plankosten is volgens het BBV echter alleen toegestaan als de raad een voorbereidingskrediet heeft gevoteerd.

  Het krediet dient na de votering vervolgens als immaterieel vast actief te worden verantwoord, tot het moment dat de beoogde grondexploitatie geopend wordt. Bij Merwede OPG en bij Busstalling is er historisch gezien geen voorbereidingskrediet gevoteerd door de raad. Hierdoor was er geen immaterieel vast actief en heeft de toerekening plaatsgevonden middels het terugboeken van de in het verleden aan de reserve grondexploitatie ten laste gebrachte plankosten. Dit is niet toegestaan binnen het Besluit Begroting en Verantwoording. De toerekening is derhalve gecorrigeerd in de jaarrekening 2021 en in de grondexploitatie-begroting, waardoor het plansaldo van Merwede OPG en Busstalling met een gelijk bedrag, voordelig, is gestegen. De risicovoorziening is hierdoor met hetzelfde bedrag verlaagd. Per saldo heeft deze correctie derhalve geen budgettair effect.

- Wij hebben geconstateerd dat er bij het openen van de grondexploitatie Zuilense Vecht en Beurskwartier eveneens historische plankosten zijn toegerekend aan het grondexploitatiecomplex, terwijl er geen immaterieel vast actief was. Uit de besluitvorming van de raad is gebleken dat voor deze historische plankosten wel een voorbereidingskrediet gevoteerd was, maar dat deze kredieten niet als immaterieel vast actief zijn verwerkt in de voorgaande jaarrekening. Via het toerekenen van de historische plankosten aan deze grondexploitaties is deze administratieve omissie gecorrigeerd in de jaarrekening 2021. Deze administratieve correctie heeft geen budgettair effect.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

- Wij hebben geconstateerd dat er in de projecten Centrum Overvecht en Befu scopewijzigingen verwerkt waren in de grondexploitatiebegrotingen, die na het verantwoordingsjaar zijn vastgesteld door de raad (Befu) of die in 2022 nog ter vaststelling aan de raad moeten worden aangeboden (Centrum Overvecht). Het Besluit Begroting en Verantwoording staat echter alleen verwerking van scopewijzigingen toe indien hiertoe in het verantwoordingsjaar is besloten. De jaarrekening 2021 en de grondexploitatiebegrotingen zijn hierop gecorrigeerd.

- Wij hebben vastgesteld dat er in de grondexploitatie Merwedekanaalzone 4: Defensieterrein, een kostenraming is opgenomen waarvan op grond van het causaliteitsbeginsel onvoldoende aannemelijk gemaakt kan worden dan deze kosten volledig zijn toe te rekenen aan de grondexploitatie. Het Besluit Begroting en Verantwoording stelt een deugdelijke proportionaliteits en causaliteitsanalyse echter verplicht bij het toerekenen van bovenplanse kosten, waar deze raming onder valt. Ondanks het feit dat de raad heeft besloten om het oorspronkelijk voor een brug bestemde budget te herbestemmen voor het verbeteren van de mobiliteitsmaatregelen in het gebied, is vanwege het nog ontbreken van een nadere invulling van dit budget de proportionaliteits- en causaliteitsanalyse nog niet beschikbaar en dus nog niet te beoordelen.

  Wij achten de grondexploitatieberekening op dit aspect derhalve niet aannemelijk. Het effect hiervan op het vermogen en het resultaat bedraagt € 1,12 miljoen. Dit bedrag weegt mee in ons oordeel.

Actualiteit grondprijzenbrief en opbrengstenramingen

Wij hebben als onderdeel van controle van de aannemelijkheid van de opbrengstenramingen, betreffende de elementen die nog niet onder contract liggen, de voor de accountantscontrole relevante bandbreedtes van de grondprijzenbrief van de gemeente Utrecht beoordeeld, te weten: Kantoren, Bedrijfsruimte regulier, Bedrijfsruimte logistiek, Vrije sector MGW 100 m² BVO en 140 m² BVO en vrije sector EGW 140 m² BVO.

Wij concluderen dat de gehanteerde minimale grondprijzen op basis van de door ons op hoofdlijnen uitgevoerde analyse niet onaannemelijk zijn.

Wij merken echter op dat de gehanteerde normen in de grondprijsberekeningen zich relatief dicht bij de onderkant van de door ons herkenbare bandbreedtes bevinden, wat deze grondprijzen erg voorzichtig maakt.

Wij adviseren de gemeente om bij het gebruik van de grondprijzenbrief in ramingen aanvullend de uitkomsten hiervan expliciet te spiegelen aan de (recentelijk) gerealiseerde grondprijzen en door externen uitgevoerde taxaties op referentieobjecten, met als doel de aannemelijkheid van de ramingen extra te onderbouwen.

Kwaliteit dossiervorming

Wij hebben tijdens de controle van de deelcomplexen van Leidsche Rijn vastgesteld dat de kwaliteit en de actualiteit van de dossiervorming van de deelcomplexen, oftewel de wijze waarop de dossiers die ten grondslag liggen aan de financiële verantwoording inzake deze ontwikkelingen zijn opgesteld en navolgbaar zijn, maar per planfase verschillen. Hierdoor zijn de onderbouwingen uit de projectdossiers met name bij projecten met een lange looptijd (zoals Leidsche Rijn) niet altijd direct geschikt voor financiële controle-doeleinden.

Gedurende de zomerperiode 2022 werken wij samen met uw organisatie aan het beter aansluiten van de beschikbare informatie met de voor de controle-doeleinden noodzakelijke informatie.

Overige bevindingen grondexploitatieramingen

Wij hebben vastgesteld dat de opbrengstenraming van het deelproject Leidsche Rijn Centrum voor een bedrag van € 1,1 miljoen te laag is opgenomen in de grondexploitatieberekening 2021. Het effect hiervan op het vermogen en het resultaat 2021 van de gemeente Utrecht bedraag € 0,66 miljoen. Dit bedrag weegt mee in ons oordeel.

Stads Caeten
YOGA POINT

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsoverschrijdingen zijn adequaat toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2021, hebben wij een controle uitgevoerd op de begrotingsrechtmatigheid. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt met het vaststellen van de begroting en via de financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de lasten binnen de begroting blijven en dat het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat deze hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de gemeenteraad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft door de accountant niet in alle gevallen te worden meegewogen in zijn rechtmatigheidsoordeel. De kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen en zijn in te delen in de categorieën zoals genoemd in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV.

Voor de begrotingsrechtmatigheid moeten wij kijken naar de lastenoverschrijdingen per programma. In de figuur hieronder hebben wij de programma's met een lastenoverschrijding opgenomen.

Lastenoverschrijdingen (x € 1 miljoen)

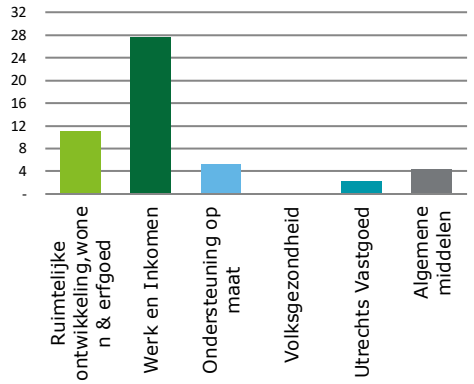

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van en toelichting op deze overschrijdingen naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Begrotingsrechtmatigheid' in de jaarrekening. Hiermee legt het college aan de gemeenteraad verantwoording af over de begrotingsrechtmatigheid van de lasten over 2021. De geconstateerde kostenoverschrijdingen wegen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel en hebben daarmee geen gevolgen voor de strekking van het rechtmatigheidsoordeel in de controleverklaring.

Kredietoverschrijdingen

Kredietoverschrijdingen vereisen conform de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV – vergelijkbaar met kostenoverschrijdingen in het overzicht van baten en lasten – autorisatie van de gemeenteraad. Indien een overschrijding niet door de raad is geautoriseerd, is deze strikt genomen onrechtmatig. Afspraken hierover tussen de gemeenteraad en het college kunnen zij nader vastleggen in de financiële verordening ex art. 212 Gemeentewet.

In het hoofdstuk 'Begrotingsrechtmatigheid' in de jaarrekening is zichtbaar dat een zestal (investerings)-kredieten is overschreden, waarvan uw college concludeert dat een totale overschrijding van € 650.000 meeweegt in het rechtmatigheidsoordeel. Wij delen deze conclusie. De overschrijding heeft niet geleid tot een andere strekking van ons rechtmatigheidsoordeel.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Tijdens onze controle vragen wij u jaarlijks om inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten vanwege fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken.

Wij hebben tijdens onze controle van vorig boekjaar bij onze frauderisicoanalyse gebruikgemaakt van de diensten van interne forensisch specialisten. Dit draagt bij aan een robuuste frauderisicoanalyse en ondersteunt ons in de advisering over uw interne frauderisicoanalyse, die eens per vier jaar wordt geactualiseerd. Wij hebben ook dit jaar gebruikgemaakt van onze interne forensisch specialisten en hebben in samenwerking met hen de volgende observaties gedaan ten aanzien van uw interne frauderisicoanalyse. Graag bepalen wij samen met u en met de genoemde specialisten welke verbeterslag u hierin kunt realiseren.

- Uw interne frauderisicoanalyse is gericht op de geïdentificeerde risico's op basis van uw eigen kernprocessen. Los van de focus op de risico's die worden geïdentificeerd op basis van het perspectief en de processen van ieder organisatieonderdeel, adviseren wij u om het gehele fraudelandschap bij de analyse te betrekken, om zo de kans te verkleinen dat er risico's worden gemist of weggelaten. Hierbij kunnen bijvoorbeeld aspecten worden meegenomen als: de waarschijnlijkheid van omkoping en corruptie, mogelijkheden van fraude(sturing) in de financiële overzichten, en het risico op het doorbreken van de interne beheersing door het management.
- Concernaudit heeft het bestaan en de werking van de huidige beheersmaatregelen zelf niet getoetst en heeft de bruto/nettoweging gebaseerd op de informatie uit de gesprekken. In de frauderisicoanalyse worden aanvullende beheersmaatregelen genoemd. Het is belangrijk dat de organisatie het bestaan en de werking van de (huidige en aanvullende) beheersmaatregelen zoals genoemd in de frauderisicoanalyse ook daadwerkelijk gaat toetsen. Wij adviseren u dit op te nemen in het interne auditplan. Daarnaast verdient het aanbeveling om het bestaan en de werking van de beheersmaatregelen zowel centraal als decentraal te monitoren.
- Uw interne frauderisicoanalyse wordt eens per vier jaar geactualiseerd. Op basis van de decentrale opzet van uw organisatie worden het risicomanagement en de interne-controleplannen tussentijds decentraal geactualiseerd. Op deze wijze speelt u in op actuele situaties, bijvoorbeeld op de frauderisico's ten aanzien van de nieuwe Tozo-regeling. Tevens maakt u voor het inventariseren en kwantificeren van de financiële risico's gebruik van Naris. Een aandachtspunt daarbij vormt het bij elkaar brengen en monitoren van de decentraal ingeschatte frauderisico's.
- In de frauderisicoanalyse op het niveau van het organisatie-onderdeel ontbreekt nog een beschrijving van de restrisico's en van de wijze waarop hiermee wordt omgegaan (e.g. accepteren/mitigeren/ vermijden). Het verdient aanbeveling om in te gaan op de risicobereidheid ten aanzien van fraude- en compliancerisico's, op zowel concernniveau als op het niveau van het organisatie-onderdeel.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen, die wij vervolgens doorspreken met uw coördinator integriteit. Wij hebben op basis van onze controle en naar aanleiding van de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Onze conclusie is voorts dat uw gemeente op een adequate wijze opvolging geeft aan geïdentificeerde integriteitskwesties, en dat zij hierover tijdig met ons in contact treedt.

In januari 2022 is aangifte gedaan tegen de gemeente Utrecht in verband met mogelijk strafbare feiten bij de grondverkopen aan het Rachmaninoffplantsoen. Door de directie is een feitenrelaas (tijdlijn) opgesteld. Uw college heeft op 19 april 2022 besloten een extern onderzoek te laten uitvoeren door KPMG. Wij worden, als accountant van de gemeente Utrecht, betrokken bij het bepalen van de onderzoeksvraagstelling

Op 21 april 2022 hebben wij de adviescommissie Controle & Financiën geïnformeerd over onze verantwoordelijkheden in het kader van de jaarrekeningcontrole 2021.

In uw jaarverslag en jaarrekening 2021 heeft u een toelichting opgenomen waaruit blijkt dat het onderzoek nog loopt en dat de uitkomst ervan nog onzeker is.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Overige bevindingen

Naleving van de Europese aanbestedingsregels

Uw gemeente voert in het kader van de controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide 'spendanalyse' uit, die in samenspraak met ons tot stand komt, en waarbij de organisatie voorbereidende werkzaamheden uitvoert op basis van onze selecties.

Wij constateren over 2021 een toename in de omvang van de onrechtmatigheden, door het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels. Uit de controle blijkt een fout van circa € 3,5 miljoen (zes crediteuren), terwijl over 2020 nog sprake was van een fout van € 250.000.

Uw gemeente heeft in de afgelopen jaren diverse maatregelen getroffen om de naleving van de interne en Europese aanbestedingsregels beter te borgen. In de praktijk kan echter, als gevolg van de complexe materie en de hoeveelheid bij dit proces betrokken personen, gemakkelijk een verkeerde aanbestedingsprocedure worden gekozen.

Hierdoor blijft de repressieve controle door de afdeling Concernaudit van belang. Daarbij moet worden nagegaan of een opdracht niet via een verkeerde procedure 'in de markt' is gezet.

Wij constateren dat de Europese aanbestedings-afwijkingen het overschrijden van de contracttermijn betreffen. Wij adviseren u daarom om maatregelen te implementeren ten aanzien van de primaire registratie van de contracten en de looptijden, waaronder verlengingsopties, zodat tijdig kan worden gesignaleerd dat opdrachten opnieuw moeten worden aanbesteed. Dit kan onderdeel zijn van de implementatie van uw nieuwe CRM-pakket.

Voorzieningen

Onderhoudsegalisatievoorzieningen

Het BBV biedt de mogelijkheid tot het vormen van een egalisatievoorziening voor onderhoudslasten. Een van de voorwaarden voor het vormen en in stand houden hiervan is dat er een actueel (maximaal vier jaar oud) meerjarenonderhoudsplan ten grondslag ligt aan de voorziening. Ten behoeve van de jaarrekening 2021 heeft er met betrekking tot de onderhoudsvoorzieningen een actualisatie plaatsgevonden. Hiermee zijn de dotaties en onttrekkingen aan de voorzieningen bijgesteld naar de realisatie over het boekjaar 2021 en zijn de ramingen voor de toekomst geactualiseerd. Deze actualisatie was echter niet opgenomen in de eerste versie van de jaarrekening, noch in de begroting over het boekjaar 2021 en verder. Als gevolg hiervan komt de dotatie aan de voorzieningen voor het boekjaar 2021 en de drie daaropvolgende jaren uit op € 9,1 miljoen.

Bijdragen aan de vervangingsinvesteringen in relatie tot de heffingen

Middels de voorziening vervangingsinvesteringen in relatie tot de heffingen 'spaart' uw gemeente voor de vervangingsinvesteringen die gedaan moeten worden in (hoofdzakelijk) het rioleringsstelsel van de gemeente. Het spaarbedrag en de dotaties die daaraan ten grondslag liggen, worden onderbouwd middels het gemeentelijk rioleringsplan (vGRP). Binnen de gemeente Utrecht is dit nader uitgewerkt in het Plan Gemeentelijke Watertaken 2016-2019. Dit plan stamt uit 2015 en is hierdoor wellicht niet meer volledig passend bij de huidige uitdagingen waar de gemeente bij het uitvoeren van deze taken tegen aanloopt. Wij adviseren u daarom het hiervoor genoemde plan (periodiek) te actualiseren.

Subsidieverstrekkingen

Wij hebben formele rechtmatigheidsafwijkingen geconstateerd bij termijnbepalingen, de tijdigheid van besluiten en ontbrekende informatie. U bent op de hoogte van deze afwijkingen en heeft waar nodig passende acties ondernomen. De afwijkingen hebben geen directe financiële gevolgen, maar worden door ons op basis van de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV verplicht opgenomen in het accountants-verslag.

Interne beheersing

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen inzake de interne beheersing naar aanleiding van de controle over het boekjaar 2021

Managementletter 2021, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2021 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle verwijzen wij naar onze managementletter 2021, die wij hebben besproken in de adviescommissie Controle & Financiën van 9 december 2021.

In de managementletter hebben wij een aantal aandachtspunten benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover het opvolgen en/of onze controle hiervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol. Daarom besteden wij tijdens onze controle extra aandacht aan deze boekingen. Dit betreft een zogenaamd significant (fraude)risico.

Binnen de organisatieonderdelen is geen sprake van zichtbare interne-beheersingsmaatregelen die de getrouwheid en de rechtmatigheid van memoriaal-boekingen borgen.

Tevens ontbreken in het systeem afgedwongen controletechnische functiescheidingen die waarborgen dat er vanuit de verslaggevingsrichtlijnen (het BBV) een grondslag bestaat voor handmatige memoriaal-boekingen. In 2020/2021 is er een verbetertraject opgestart rondom de memoriaalboekingen. Wij hebben vastgesteld dat de memorialen per heden voorzien zijn van een bevestiging van de opsteller van het memoriaal, dat hiervoor een grondslag vanuit de verslaggevings-richtlijnen (het BBV) bestaat, en dat het vier-ogen-principe wordt toegepast bij het boeken van de memorialen in de financiële administratie. Ondanks deze procesverbeteringen is tijdens onze controle over het boekjaar 2021 geconcludeerd dat er binnen het proces geen controlerende functie bestaat die beoordeelt of de conclusie van de opsteller van het memoriaal inzake het bestaan van een grondslag vanuit de verslaggevings-richtlijnen (het BBV) juist is. U heeft dan ook het proces c.q. de werkinstructie gewijzigd, met het toevoegen van een checklist waarop memorialen zichtbaar worden getoetst. Op basis hiervan heeft u voldoende waarborgen getroffen voor het memoriaalproces.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2021

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving, inclusief cybersecurity, behoeft verdere aandacht

De bestaande tekortkomingen in de IT-omgeving leiden ertoe dat de gemeente en ook wij niet zonder meer kunnen steunen op de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevens-verwerking. Onze belangrijkste conclusies hebben betrekking op de logische toegangsbeveiliging, namelijk: het toewijzen van hoge-rechtenaccounts, het blokkeren van de accounts van uitdiensttreders en de periodieke review op de gebruikersrechten. Nadelen van het feit dat er onvoldoende opvolging en prioriteit is gegeven aan onze eerdere aanbevelingen, zijn onder andere:

- Uw gemeente loopt een verhoogd risico op tekortkomingen in de geautomatiseerde gegevensverwerking, die bijvoorbeeld kunnen resulteren in niet-betrouwbare data c.q. cijfers, en die een grote(re) impact kunnen hebben indien er sprake is van cybersecurity-incidenten.
- Het niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking leidt ertoe dat er tijdens de interne controles niet zonder meer gebruik is te maken van onder andere data-analyses. Het uitvoeren van de interne controles – waarbij bijvoorbeeld voor de inkopen data-analyse is ingezet – is hierdoor niet optimaal efficiënt, doordat er eerst aanvullende werkzaamheden nodig zijn om de betrouwbaarheid van de data/het lijstwerk vast te stellen. Bovendien kan de interne controle in het geval van het maximaal gebruikmaken van data-analyse een hogere toegevoegde waarde opleveren voor de organisatie, doordat zij daarmee belangrijke inzichten kan verkrijgen en de controles ook meer risicogericht kan insteken.
- Als gevolg van het (vooralsnog) onvoldoende opvolgen van de aanbevelingen op dit gebied, hebben wij ook voor de jaarrekeningcontrole 2021 niet zonder meer kunnen steunen op de geautomatiseerde gegevensverwerking. Het gevolg van deze conclusie is dat wij meer gegevensgericht werk hebben moeten verrichten, waaronder het uitvoeren van specifieke werkzaamheden om de betrouwbaarheid van de data en het lijstwerk vast te stellen.

Voor onze inhoudelijke bevindingen en de resterende aanbevelingen inzake de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking verwijzen wij kortheidshalve naar onze afzonderlijke IT-audit-rapportage die wij op 15 april 2022 in concept aan uw ambtelijke organisatie hebben verstrekt. Zodra de rapportage definitief is uitgebracht, bespreken wij deze tijdens een fysieke bijeenkomst met de adviescommissie Controle & Financiën.

Ondanks de bestaande tekortkomingen in de IT-omgeving zijn wij tijdens de jaarrekeningcontrole in staat geweest data-analyse in te zetten als onderdeel van onze controleaanpak (zie Bestuurlijke samenvatting – interne beheersing). Tevens voeren wij data-analyses uit tijdens onze controle op de journaalboekingen en specifiek: de memoriaalboekingen. Met behulp van data-analyse is door ons een diepgaande en risicogerichte analyse uitgevoerd van deze in opzet meer risicovolle boekingen. Zo hebben wij de met gegevensgerichte werkzaamheden te onderzoeken populatie aan journaalboekingen sterk kunnen reduceren. Dit illustreert het belang en de toegevoegde waarde van een betrouwbare IT-omgeving als basis voor het inzetten van data-analyse.

Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

Samenvatting overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Onze communicatie met het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het college en het ambtelijk management of beperking in de reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen tijdens het uitvoeren van onze controle.

Naar onze mening is ons tijdens het uitvoeren van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 500.000.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode		
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout:		
• Grondexploitatie (te lage POC-berekening/causaliteit)	€ 1.778.000	€ 1.778.000
• Afgrenzingsfout Crediteuren	€ 688.000	€ 688.000
• Onjuiste toerekening baten uit subsidies SiSa C32 aan verantwoordingsjaar	€ 950.000	€ 950.000
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	**€ 3.416.000**	**€ 3.416.000**
Rechtmatigheidsafwijkingen:		
• Europese aanbestedingsafwijkingen	€ 3.526.000	
• Begrotingsrechtmatigheid: kredietoverschrijdingen	€ 650.000	
Totaal rechtmatigheidsfouten	**€ 7.592.000**	

- Het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid is opgenomen in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018, het Addendum Kadernota rechtmatigheid 2021 en het normenkader 2021, dat op 16 maart 2022 ter kennisgeving is aangeboden aan de gemeenteraad.
- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.
- Er is sprake van een kwalitatieve afwijking in de paragraaf ‘Verbonden partijen’. Informatie ten aanzien van de stemverhouding/het aandelenbelang ontbreekt.

Bijlage A2 – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle, groter dan de rapporteringstolerantie van € 500.000.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Overlopende passiva: afrekeningen zorgaanbieders vierkantbekostiging *In de jaarrekening is een verplichting opgenomen voor aanvullend benodigd budget voor zorgaanbieders (€ 1.794.416). Op dit moment worden afspraken gemaakt met de zorgaanbieders om tot afrekening te komen. Dit past binnen de reguliere werkwijze. Het daadwerkelijke bedrag van deze afrekening kan afwijken van de opgenomen transitorische post in de jaarrekening. De onzekerheid is bepaald op basis van de huidige kennis van de lopende overleggen met zorgaanbieders.*	€ 2.390.000	€ 2.390.000

- Het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid is opgenomen in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018, het Addendum Kadernota rechtmatigheid 2021, en het normenkader 2021, dat op 16 maart 2022 ter kennisgeving is aangeboden aan de gemeenteraad.
- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van díe onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2021

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2021 en over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

De strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening is als volgt:

- Getrouwheidsoordeel: goedkeurend
- Rechtmatigheidsoordeel: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of er, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
JenV A5	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A6	Specifieke Uitkering Preventieve Aanpak tegen Ondermijning (onderdeel BOTOC)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A7	Regeling specifieke uitkering tijdelijke ondersteuning toezicht en handhaving	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A9	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme in 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A12B	Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C1	Regeling specifieke uitkering Reductie Energiegebruik	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C9	Specifieke uitkering Woningbouwimpuls	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C10	Tijdelijk besluit specifieke uitkering verbetering digitale dienstverlening	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C28	Bijdrage pilot goed verhuurderschap	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C31	Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C32	Specifieke uitkering ventilatie in scholen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C43	Regeling reductie energiegebruik woningen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C56	Regeling huisvesting aandachtsgroepen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C64	Tijdelijke capaciteit of externe expertise 14 grootschalige woningbouwgebieden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D1A	Regionaal programma voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D11	Regeling specifieke uitkering extra financiële middelen RMC-functie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12	Regionale meld- en coördinatiefunctie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12A	Regionaal programma voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			**€ 0**	

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2021

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2021 en over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			**€ 0**	
IenW E13	Slimme laadpleinen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E21	Regeling specifieke uitkering circulaire ambachtscentra 2020 – 2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E42	Griftpark	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E44	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering o.g.v. art 69 Participatiewet gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in jaar T_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voorvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voorvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voorvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in jaar T_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	BBZ vanaf 2020 - Gederfde baten die voorvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in jaar T_gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) _gemeentedeel 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G12	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in jaar T	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G12	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in jaar T	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G12	Aantal gedupeerden (zoals omschreven in artikel 1 van de Regeling specifieke uitkering compensatie van de kosten die verband houden met het kwijtschelden van publieke schulden binnen het SZW-domein van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire toeslagen)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			**€ 0**	

Bijlage B1 - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2021

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2021 en over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			**€ 0**	
VWS H7	Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H9	Regeling specifieke uitkering opzet expertisecentra jeugdhulp 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H10	Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie gesloten jeugdhulp 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H13	Regeling specifieke uitkering specialistische functies aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H14	SPUK expertisecentra jeugdhulp	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H15	Specifieke uitkering tijdelijk vergroten van beschikbaarheid van acute jeugd-ggz capaciteit	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H16	Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H20	Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie residentiële jeugdhulp 2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
LNV L5	Regiodeals 3e tranche	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

Bijlage B2 - Bevindingen controle SiSa-bijlage Tozo 2021

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheids- en rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2021 en over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen.

De strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening is als volgt:

- Getrouwheidsoordeel: goedkeurend
- Rechtmatigheidsoordeel: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of er, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

SiSa-code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
SZW G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen (toepassing artikel 21, lid 3 Besluit 17 april)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 2_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 3_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Omvang vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 4	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Tozo 5	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire – gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire – gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Utrecht

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)", en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Utrecht in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheids-evaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad, raadscommissie of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Utrecht te rouleren.

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Utrecht

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Utrecht

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte organisatie”). DTTL (hierna ook te noemen “Deloitte Global”) haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichtingen of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteit is aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belasting- en juridische diensten, consulting, financial advisory, and risk advisory diensten aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op zijn meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 345.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.

© 2022. Neem voor informatie contact op met Deloitte Nederland.